GIYBET

Gıybetin Kötülüğü:

- لَايُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ اِلَّا مَنْ ظُلِمَ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا
- ***Allah, zulme uğrayanların dışında, çirkin sözün açıkça söylenmesinden hoşlanmaz…***[1]

******

- وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ
- ***İnsanları arkadan çekiştirip, kaş göz hareketleriyle alay edenlerin (hümeze ve lümezenin) vay haline!***[2]

---

[1] Nisa, 4/148.
[2] Hümeze, 104/1.

- يَا اَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا اَ يُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَاْكُلَ لَحْمَ اَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ اِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ

- ***Ey iman edenler! Zannın birçoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerini arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir.***[3]

---

[3] Hucurat, 49/12.

- Ayette geçen ***«Hiç biriniz kardeşinin ölü olarak etini yemesini sever mi?»*** ifadesi gıybetin tabiî olarak, aklen ve dinen kötülüğünü ve çirkinliğini tasvirdir.

- Gıybet edilen, kimse orada bulunmayıp söylenen sözü bilmemesi ve o anda savunacak durumda olmaması dolayısıyla bir ölü mesabesindedir. Hem de kardeş olan bir ölü. Ve o durumda onun gıybetini yaparak şerefine saldırmak bir ölünün etlerini parçalayıp yemek sayılmaktadır.

Hucurat 12. Ayetin Nüzul Sebebi:

- Anlatıldığına göre Selmân el-Fârisî bir seferde Rasulullah'ın ashabından iki kişi ile -bir rivayette Hz. Ebu Bekr ve Hz. Ömer ile- beraberdi. Onların hizmetlerini görür ve yemeklerinden yerdi.
- Bir gün insanlar yürüdüğünde Selmân uyuyakalmış ve onlarla birlikte yürüyememişti. İki arkadaşı onu arayıp bulamayınca çadırlarını kendileri kurarak konakladılar ve: "Selmân -veya şu köle demişlerdir- pişmiş yemeğe ve kurulmuş çadıra gelmekten başka bir şey bilmiyor." dediler.
- Selmân geldiğinde de onu, kendilerine katık istemek üzere Hz. Peygamber'e gönderdiler. Selmân, elimde bir kabla Rasûlullah'ın yanına vardı:
- "Ey Allah'ın elçisi, şayet senin yanında katık varsa kendilerine vermen için arkadaşlarım beni sana gönderdiler." dedi.

- Allah'ın Rasûlü: *"Arkadaşların katığı ne yapacaklar, onlar katıklarını yediler."* buyurdu.
- Selmân dönerek o ikisine Rasûlullah)'ın sözlerini haber verdi. Kalkıp Rasûlullah'ın yanına geldiler ve:
- "Hayır, seni hak ile gönderene yemin olsun ki konakladığımızdan beri biz herhangi bir yemek yemedik." dediler.
- Rasûlullah: *"Konuşmalarınızla siz Selmân'ı katık olarak yediniz."* buyurdu, peşinden de: ***"Hangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır?"*** âyet-i kerimesi nazil oldu.

Hucurat 12 Ayetin Düşündürdükleri:

- “Bu ayet 6 şekilde insanları gıybetten nefret ettirmektedir. Şöyle ki:
- Bilindiği üzere ayetin başındaki hemze “sormak” manasındadır. O "sormak" manası ayetin bütün kelimelerini etkiler.
- İşte birincisi, hemze ile der: Sual ve cevap mahalli olan aklınız yok mu ki, bu derece çirkin bir şeyi anlamıyor.
- İkincisi: يُحِبُّ lafzıyla der: Sevmek ve nefret etmek mahalli olan kalbiniz bozulmuş mu ki, en menfur bir işi sever?
- Üçüncüsü اَحَدُكُمْ kelimesiyle der: Sosyal hayatınız ve medeniyetiniz ne olmuş ki, böyle hayatınızı zehirleyen bir ameli kabul eder?

- Dördüncüsü اَنْ يَأكُلَ لَحْمَ sözüyle der ki: İnsaniyetiniz ne olmuş ki: böyle canavarcasına kardeşinizi diş ile parçalıyorsunuz?

- Beşincisi: اَخِيهِ kelimesiyle der ki: Hiç rikkat-i cinsiyeniz, hiç sıla-i rahminiz yok mu ki, böyle pek çok yönden kardeşiniz olan bir mazlumun şahs-ı mânevisini insafsızca dişliyorsunuz? Ve hiç aklınız yok mu ki, kendi azanızı kendi dişinizle divane gibi ısırıyorsunuz?

- Altıncısı:مَيْتًا kelamiyle der ki: Vicdanınız nerede? Fıtratınız bozulmuş mu ki, en muhterem bir halde bir kardeşinize karşı etini yemek gibi en müstekreh bir işi yapıyorsunuz?

Gıybetin Tarifi:

- Rasulullah bir gün yanındakilere şöyle sordu:
- أَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةُ
- *"Gıybetin ne olduğunu biliyor musunuz?"*
- Oradakiler şöyle dedi;
- اَللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ
- "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir!"
- Bunun üzerine Rasulullah şöyle dedi:
- ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ

- *"Birinizin, kardeşini hoşlanmayacağı şeyle anmasıdır!"* dedi.
- Orada bulunan bir adam:
- أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ
- "Ya benim söylediğim anda varsa, (Bu da mı gıybettir?)" dedi.
- Peygamberimiz şöyle buyurdu:
- إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدِ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ
- *"Eğer söylediğin onda varsa gıybetini yapmış oldun. Eğer söylediğin onda yoksa bir de bühtanda (iftirada) bulundun demektir."*[4]

---

[4] Müslim.

- Hz. Aişe anlatıyor:

- قُلْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَسْبُكَ مِنْ صَفِيَّةَ كَذَا وَكَذَا

- "Ey Allah'ın Rasûlü, sana Safiyye'deki şu şu hal yeter!" demiştim. Bundan memnun kalmadı ve şöyle dedi:

- فَقَالَ : لَقَدْ قُلْتِ كَلِمَةً لَوْ مُزِجَتْ بِمَاءِ الْبَحْرِ لَمَزَجَتْهُ

- *"Öyle bir kelime sarf ettin ki, eğer o denize karıştırılsaydı (denizin suyuna galebe çalıp) ifsat edecekti"*

- Hz. Aişe ilaveten der ki:

- قَاَلَتْ وَحَكَيْتُ لَهُ إِنْسَاَنًا

- "Ben Rasûlullah’a bir insanın (tahkir maksadıyla) taklidini yapmıştım. Bana hemen şunu söyledi:

- مَا أُحِبُّ أَنِّي حَكَيْتُ إِنْسَانًا وَأَنَّ لِي كَذَا وَكَذَا

- *"Ben bir başkasını (kusuru sebebiyle söz veya fiille) taklit etmem. Hatta (buna mukabil) bana, şu şu kadar (pek çok dünyalık) verilse bile!“*[5]

---

[5] Ebu Davud.

Gıybet Yapanın Ahiretteki Cezası

- Rasulullah buyurdu ki:
- لَمَّا عُرِجَ بِي مَرَرْتُ بِقَوْمٍ لَهُمْ أَظْفَارٌ مِنْ نُحَاسٍ يَخْمُشُونَ وُجُوهَهُمْ وَصُدُورَهُمْ فَقُلْتُ مَنْ هَؤُلَاءِ يَا جِبْرِيلُ
- *"Mirac gecesinde, bakır tırnakları olan bir kavme uğradım. Bunlarla yüzlerini ve göğüslerini tırmalıyorlardı. "Ey Cebrail! Bunlar da kim?" diye sordum.*
- قَالَ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ لُحُومَ النَّاسِ وَيَقَعُونَ فِي أَعْرَاضِهِمْ
- *"Bunlar, dedi, insanların etlerini yiyenler ve ırzlarını (şereflerini) payimal edenlerdir" dedi.*[6]

---

[6] Ebu Davud.

- Rasulullah buyurdular ki:

- مَنْ أَكَلَ بِرَجُلٍ مُسْلِمٍ أُكْلَةً فَإِنَّ اللَّهَ يُطْعِمُهُ مِثْلَهَا مِنْ جَهَنَّمَ،

- *Kim bir müslüman(ı gıybet ve şerefini payimal etmek) sebebiyle tek lokma dahi yese, Allah ona mutlaka onun mislini cehennemden tattıracaktır.*

- وَمَنْ كُسِيَ ثَوْبًا بِرَجُلٍ مُسْلِمٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَكْسُوهُ مِثْلَهُ مِنْ جَهَنَّمَ.

- *Kime de müslüman bir kimse(ye yaptığı iftira, gıybet gibi bir) sebeple (mükâfat olarak) bir elbise giydirilse, Allah Teâla Hazretleri* mutlaka, *onun bir mislini cehennemden ona giydirecektir.*

- وَمَنْ قَامَ بِرَجُلٍ مَقَامَ سُمْعَةٍ وَرِيَاءٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَقُومُ بِهِ مَقَامَ سُمْعَةٍ وَرِيَاءٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

- *Kim de (malı, makamı olan büyüklerden) bir adam sebebiyle bir makam elde eder (orada salâh ve takva sahibi bilinerek para ve makama konmak için riyakarlıklara girer)se Allah Teâla Kıyamet günü onu mürâiler makamına oturtarak (rezil eder ve mürâîlere münasip azapla azaplandırır.)"*[7]

[7] Ebu Davud.

- Rasulullah buyurdu ki:

- مَنْ حَمَى مُؤْمِنًا مِنْ مُنَافِقٍ أُرَاهُ قَالَ بَعَثَ اللَّهُ مَلَكًا يَحْمِي لَحْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ وَمَنْ رَمَى مُسْلِمًا بِشَيْءٍ يُرِيدُ شَيْنَهُ بِهِ حَبَسَهُ اللَّهُ عَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ حَتَّى يَخْرُجَ مِمَّا قَالَ

- *"Kim bir mü'mini bir münafığa (gıybetçiye) karşı himaye ederse, Allah da onun için, Kıyamet günü, etini cehennem ateşinden koruyacak bir melek gönderir. Kim de müslümana kötülenmesini dileyerek bir iftira atarsa, Allah onu, Kıyamet günü, cehennem köprülerinden birinin üstünde, söylediğinin (günahından paklanıp) çıkıncaya kadar hapseder."*[8]

---

[8] Ebu Davud.

Gıybeti Dinlemekten Kaçınmak:

- Rasulullah buyurdu ki:

- لَا يُبَلِّغُنِي أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِي عَنْ أَحَدٍ شَيْئًا فَإِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَخْرُجَ إِلَيْكُمْ وَأَنَا سَلِيمُ الصَّدْرِ

- *"Bana kimse, ashabımın birinden (canımı sıkacak bir) şey getirmesin. Zira ben, sizin karşınıza, içimde hiç bir şey olmadığı halde çıkmak istiyorum."*[9]

---

[9] Ebu Davud.

<u>Gıybet Konusunda Bir Hatırlatma:</u>

- Bu konuda önemli bir kayma noktası ise şudur: Bazıları sözde gıybetten kaçınıyor görünerek, arkadaşları hakkında “Daha neleri var neleri. Ama gıybet olur diye korkuyor ve hepsini söylemiyorum.” Bu söz, o kastettiği şeyleri söylemekten çok daha büyük bir gıybettir. Çünkü müphem bir isnat, sarih bin iftiradan daha büyüktür. Zira muhatabın aklına, acaba: Hırsızlık mı, zina mı, içki mi, kumar mı... vs. gibi şeylerin hepsi birden gelebilir. Böylece hem ikili münasebetler, hem de içtimaî salah zedelenir. Evet, böyle diyeceğine, o zatın 100 tane günahını açık-açık söyleseydi, her halde sözleri, akla gelebilecek şeylere sınır teşkil etmesi bakımından daha ehven olurdu...

Kalbin Gıybeti:

- Bütün zanlar ve tahminler değil; ama kimi zanlar, gıybet hâlini almaktan kendini kurtaramaz. İmam Gazalî, bunu **‘kalp ile gıybet’** şeklinde tanımlamış; **‘bir kimsenin ayıbını insanın kendi kendine söylemesini’** bile reddetmiş; kalp ile gıybeti, **‘gözü ile kötü bir şeyi görmeden, kulağı ile duymadan, bir kimseye suizanda bulunmak’** şeklinde tarif etmiştir.

Gıybetin Kötülüğü Hakkında Güzel Bir Söz:

- وَ اُكَبِّرُ نَفْسِى عَنْ جَزَاءٍ بِغِيْبَةٍ فَكُلُّ اِغْتِيَابٍ جَهْدُ مَنْ لَا لَهُ جَهْدٌ

- "Düşmanıma gıybetle ceza vermekten nefsimi yüksek tutuyorum ve tenezzül etmiyorum. Çünkü gıybet, zayıf ve zelil ve aşağıların silâhıdır."

Gıybetin Tevbesi:

- Rasulullah buyurdu ki:
- مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَخِيهِ مِنْ عِرْضِهِ أَوْ شَيْءٍ، فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ، قَبْلَ أَنْ لَا يَكُونَ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ، إِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أُخِذَ مِنْهُ بِقَدْرِ مَظْلَمَتِهِ، وَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ
- *"Kimin yanında kardeşinin ırzı, manevî şerefi veya malı ile ilgili -yapılan haksızlıktan doğan- bir hakkı varsa, dinar ve dirhemin bulunmadığı, kişinin varsa sevaplarından alınıp verildiği, sevabı olmadığı takdirde ise onun günahlarından alınıp kendi günahlarına eklendiği bir gün gelmeden önce sahibinden -bu gün- helallik alsın."*[10]

---

[10] Buhari.

Gıybetin Affedilmesi İçin Helallik İstenmelidir:

- Rasulullah buyurdu ki:
- «إِيَّاكُمْ وَالْغَيْبَةَ؛ فَإِنَّ الْغَيْبَةَ أَشَدُّ مِنَ الزِّنَا» .
- Gıybetten sakının. Çünkü gıybet zinadan daha kötüdür.
- قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ! وَكَيْفَ الْغَيْبَةُ أَشَدُّ مِنَ الزِّنَا؟
- “Ey Allah’ın Rasulü! Gıybet nasıl zinadan daha kötü olur?” denildi.
- Rasulullah şöyle cevap verdi:
- قَالَ: «اَلرَّجُلُ يَزْنِي فَيَتُوبُ، فَيَتُوبُ اللهُ عَلَيْهِ، وَإِنَّ صَاحِبَ الْغَيْبَةِ لَا يُغْفَرُ لَهُ حَتَّى يَغْفِرَ لَهُ صَاحِبُهُ»
- *Adam zina eder, sonra tevbe eder. Allah mağfiret buyurur, gıybet eden ise gıybet edilen affetmedikçe, mağfiret olunmaz.*

Gıybetin Sebepleri:

- 1. İntikam duygusunu tatmin,
- 2. Arkadaşlara muvafakat,
- 3. Gösteriş ve büyüklük; başkalarını küçültme, kendini büyütme,
- 4. Kıskançlık,
- 5. Hoşça vakit geçirmek, güldürmek için başkalarının ayıp ve kusurlarının ortaya serilmesi,
- 6. Küçük düşürmek için alay.[11]

[11] Gazzali, İhya.

Gıybetin Türleri:

- Gıybet dört türlüdür:
- Birincisi küfürdür. Gıybetin bu türlüsü şöyledir. Kişi, bir Müslümanı çekiştirmeye başlar. Kendisine "gıybet etme" denince de " bu sözler gıybet değildir, çünkü doğru söylüyorum" diye cevap verir. Böylece Allah'ın haram kıldığı şeyi helal saymaya kalkmış olur ki, Allah'ın haram kıldığı şeyi helal sayan kimse, Allah korusun, kafir olur.
- İkincisi münafıklıktır. Gıybetin bu şekli de şöyledir. Kişi, isim vermeksizin birini arkadan çekiştirir. Fakat sözünü dinleyenler onun kim olduğunu anlamaktadırlar. Adam da böyle yapınca gıybet etmiş olmanın günahından sıyrılabileceğini sanmaktadır.

- Üçüncüsü günahtır. Gıybetin bu şekline gelince kişi, isim vererek birini arkadan çekiştirmekte ve yaptığı işin günah olduğunu bilmektedir. Bu durumda o kimse bir günahkardır ve tevbe etmesi gerekir.

- Dördüncü şekli de mubah hatta sevap kazandırıcıdır. Gıybetin bu şekli kişinin, açıkça günah işleyen bir kimsenin veya bidatçının aleyhinde konuşmasıdır. Kişi bu konuşması yüzünden sevap kazanır. Çünkü onun bu açıklamaları sayesinde söz konusu fasıkı veya bidatçıyı tanıyarak şerrinden sakınırlar. Nitekim Efendimiz: “ Kötünün kötülüğünü anlatınız ki, insanlar ondan sakınsın” buyurmuştur.

Gıybetin Caiz Olduğu Yerler:

- Haksızlık karşısında hakkını aramak için: Rasulullah buyurdu ki*: "Hak sahibinin söz hakkı vardır"*[12]

- Fetva istemede: Utbe kızı Hind, Rasulullah'a gelerek kocası Ebû Süfyan'ı cimriliğiyle, çok az nafaka bırakmasıyla çekiştirmiş ve kocasının malından haberi olmadan alıp alamayacağını sormuştu. Allah Rasulü de *"Sana ve çocuğuna yetecek miktarda, iyilikle al"* buyurmuştur.

- Bir kimseyi kötülükten menetmek amacıyla başka birisine onu kötülükten alıkoyması için yapmayı düşündüğü kötülük anlatılabilir.

[12] Buhari, Müslim.

Mesela bir babaya oğlunun yapmayı düşündüğü kötülüğe engel olması için durum anlatılabilir.

- Bir kimsenin zarar görmesini engellemek için onun kötü kişiler hakkında uyarmak için. Mesela; Bir dolandırıcının tuzağına düşmek üzere olan kişiyi uyarmak için.

- Kişiyi halk arasında bilinen meşhur olan lakabıyla anmak. (Kel Hüseyin, Kör Osman vb.) O kişinin de bu lakapla anılmaktan rahatsız olmaması gerekir.

- Kişinin günahı ve kötülüğü alenen yapması, yaptıklarından dolayı gurur duyması, yaptıklarının söylenmesinden dolayı üzüntü duymamasıdır. Yaptıklarıyla övünmesi yüzünden onları anmak gıybet sayılmaz.

- Hz. Peygamber buyurdu ki: *"Her kim haya örtüsünü atarsa, artık onun gıybeti yoktur."*

- Rasulullah buyurdu ki:

- لَا غِيْبَةَ لِفَاسِقٍ، وَلَا مُجَاهِرٍ، وَكُلُّ أُمَّتِي مُعَافًى إِلَّا الْمُجَاهِرُونَ

- *Ne fasık, ne de günahı açıktan işleyen kimsenin gıybeti olmaz. Günahı açıktan işleyenler hariç bütün ümmetim affa mazhar olmuştur.*[13]

---

[13] Camiu'l-Usul.

Gıybetin İlacı

- Ey aziz kişi! Sen bil ki, gıybete haris olmak o kişinin gönlünde bir hastalıktır. Ona ilâç bulmak da vaciptir. Bu ilâç iki türlüdür:
- 1 — İlim yolu ile olan ilâçtır. Bu da iki türlüdür:
- A) Gıybet hakkında gelen hadisleri ve gıybetin sebep olduğu kötü sonuçları bilmek, düşünmektir. Gıybetin iyilikleri olmadığı o zaman anlaşılır ve gıybet hevesi kaybolup gider.
- B) İnsan kendisinin ayıbını, gıybet edilmesi mümkün olan kusurlarını düşünmeli. Eğer kendisinde bir ayıp görürse, kendisi hakkında gıybet edeni ma'zur tutmalıdır. Eğer kendinde hiç bir ayıp bulamazsa bilmeli ki, o kendi aybını kendinden gizleyen cahilliği ile bütün ayıplar gölgede kalmıştır. Eğer üzerinde ayıp olmadığı gerçek ise bilmeli ki, murdar eti yemekten daha kötü bir ayıp yoktur. Ayıbı olmayan kişi daima şükürle meşgul olmalıdır.

- Şöyle bilmeli ki, eğer gıybet ettiği kişiyi kusurlu bulacak olursa hiç bir kulun yaptığı iş ve hareket kusurdan uzak değildir. Çünkü Allah yolunda kusursuz kula rastlamak kabil değildir. Gıybet edilen kişinin yaratılışında bir noksanlık varsa, bil ki o kusuru onda Cenab-ı Hak yaratmıştır. O ayıp o kişinin yaratmasıyla meydana gelmiş değildir ki, ondan dolayı ayıplansın, kınansın.
- 2 — Gıybetten kurtulmanın ikinci ilâcı. Kendisini gıybete sevk eden sebepleri bulup buna göre önlem almaktır. Bunlar sekiz tanedir:
- **Birinci sebep:** Gıybet edilen kişiyle, bir sebepten ötürü, kızgın ve kırgın olmaktır. Bilinmeli ki, bir kişiye kızmaktan ötürü kendini cehenneme salmak da aptallıktan başka bir şey değildir.
- Rasûlullah Efendimiz şöyle buyurur:

- *"Bir kimse kızgınlığını yenerse Hak Teâlâ, kıyamet gününde onu yaratıklar arasında çıkarıp kendisine: "Cennet hurilerinden dilediğini seç!"* diye buyurur."
- **İkinci sebep:** Gıybet eden kişi başkalarının rızasını kazanmak için onlara muvafakat gösterir, uyar. Bunun da ilâcı şudur ki, insanların rızasını kazanmak dolayısıyla Hak Teâlâ'nın hışmına uğramak da cahillik ve aptallıktır.
- **Üçüncü sebep:** Bunlar kendisine bir hıyanet izafe edilmiş olanlardır ki, kendisini kurtarmak için bu hıyaneti başkasının üstüne atarlar. O kimsenin bilmesi gerektir ki, Hak Teâlâ'nın kızgınlığının belâsı insanların kızgınlığından hem daha şiddetli, hem de muhakkaktır. Başkasının üstüne atarak o suçtan kurtulması ise şüphelidir. Ama Hak Teâlâ'nın hışmı yakînen bilinir ve ansızın gelir. Bunun İçin insana gerek olan şey hainliği özünden def etmektir. Lâkin bunu başkasının üstüne atmak asla doğru değildir. Olur ki:

- “Her ne kadar ben haram yiyorsam yahut da devlet malını çalıyorsam da falan, filân da bunu yapmaktadır!” der. Bu hamakat, aptallıktır. Çünkü bir kişi günah işlerse ona uymak reva değildir. Böyle bir sözü söylemekte özür sayılmaz.
- **Dördüncü sebep:** Bir kimse kendisini övmek diler, fakat övemez. Böylece başkalarını dile dolar, gıybet eder, tâ ki, bu gıybetle kendisinin üstünlüğü ortaya çıksın ister. Nitekim şöyle der:
- “Falan kişi hiç bir şey anlamaz. Filân kimse ise riyadan kaçınmaz.” Yani: "Ben her şeyden anlarım, riyadan kaçınırım", demek ister. Oysa o kişinin, her kişinin gıybetini yaptığı insanın fâsıklığına ve cahilliğine inanmıyacağını bilmesi gerekir.
- **Beşinci sebep:** Haset yani kıskançlıktır. Bir mevki sahibi, bilgisi çok ve malı bol olan kişiye halkın inancını gördüğü halde bu kişinin onu kıskanması, çekememesidir. Çünkü kendisinde bu hasletleri bulamaz. Onun kusurunu bulmaya çalışır. Bütün gayesi o kişiyi dile dolamaktır.

Lâkin şunu bilmez ki, başkasına söylediği şeyler kendisinde mevcuttur. Başkası için söylerken bilmez ki, kendisini açıklamaktadır. Çünkü kendisi bu dünyada azabta ve kıskaçlık acıları içinde kıvranmaktadır. Öteki cihanda da ettiği gıybetin azabında olacaktır. Tâ ki, iki cihanın nimetlerinden mahrum kalacaktır. Böyle bir kişi bilmez ki, her kime mevki, haşmet bahşetmişlerse, kıskançların kıskançlığı onun değerini daha çok arttırır.

- **Altıncı sebep:** İstihza, alay etmektir. Yâni bir kişiyi küçük düşürerek ona gülmektir. Ama bilmez ki, bu alay etme kendisini Allahü Teâlâ huzurunda rezil, rüsvay eder. O ise alay ettiği kimseyi halkın önünde rüsvay etmek ister. Fakat böyle kimse bilmelidir ki, alay ettiğinin günahları kendi boynuna yüklenir. Eşek gibi o günahları ile cehennem kapılarına kadar sürülür.
- **Yedinci sebep:** Bir kimse bir günah işlendiğini görünce o günahtan ötürü özü kedere boğulur. Allahü Teâlâ için kalbini üzüntüler sarar.

Nitekim din ehlinin âdeti böyledir. Bir kimse, üzüldüğü bir şeyden söz açtığı zaman doğru söyler. Lâkin söz arasında o günahı işleyen kimsenin adını dilinde dolaştırır durursa, bu söylediklerinin gıybet olacağından gaflet içindedir demektir. Gerçi bir müslümanın günah işlemesinden üzüntü duymakla Allah'ın hoşuna giden güzel bir huy göstermiş ve bundan sevap kazanmış olur. Bilmez ki, İblis onun kendisi üzerine haset etmiştir. Fakat o günah işleyen kimsenin adı onun dilinde dolaşır olunca söyledikleri gıybet olduğundan gıybetin günahının kendi sevaplarını silip süpürdüğünü bilemez.

- **Sekizinci sebep:** Kişi, Allahu Teâlâ için, bir kişinin günahından ötürü kızar yahut işlenen günaha şaşar. O kızgınlık veya şaşkınlık içinde ya o kişinin adını söyler, adını herkes bilsin diye açıklar. Bu kızgınlıkla kazanılan sevap işte bu gıybet ile silinmiş olur. Bundan dolayı o kişi, kendisinin hışmını ve şaşkınlığını hikâye etmeli, fakat günah işleyen kişinin adını anmamalıdır.

Bir Kıssa

- Cüneyd-i bağdadi hazretleri, bir gün bir camide iken bir genç gelip:
- "Allah rızası için bana yardım edin. Ben yardıma muhtaç bir kimseyim" der.
- Cüneyd-i bağdadi hazretleri bakar ki, genç sapa-sağlam bir insan, bu genç bu haliyle dilencilik yapmaya utanmaz mı? Niye çalışıp kazanmaz da dilencilikle kendini küçük duruma düşürür. Diye düşünür.
- O gece Cüneyd-i Bağdadi hazretleri bir rüya görür. Rüyasında: Camide gördüğü gencin vücudu bir kebap yapılıp bir tepsiye konmuş önüne getirilir. Cüneyd-i Bağdadi hazretlerine:
- - Bunu yiyeceksin derler.
- Hazret "O insan etidir, yenir mi?" diye karşılı verdiğinde:
- - Ya dün camide nasıl yiyordun... yine öyle yiyeceksin!.. derler.
- Daha sonrasını hazret şöyle anlatıyor:

- - Meğer gıybet etmişim. Hemen korku ile uyandım. Abdest alıp iki rekat namaz kıldım. Tevbe istiğfar ettim. Sabah olunca, o hakkında konuştuğum genci aramak için dışarı çıktım. Aradım aradım, nihayet genci Dicle nehri kıyılarında buldum ki, önüne tere koymuş onları yiyor.
- Genç benim geldiğimi görünce başını kaldırarak:
- - Ey Cüneyd! Camide benim hakkımda kötü düşündüğün için tevbe edip pişmanlık duydun mu? Diye sordu.
- - Evet dedim...
- Genç bana:
- - O halde üzülme git! Dedi ve şu ayeti kerimeyi okuyarak kayboldu ***"Ve O Zattır ki kullarından tövbeyi kabul eder, günahlarını afv eder ve ne yaptıklarını bilir."***

Bir Kıssa

- Anlatıldığına göre Hasan-ı Basri'ye "adamın biri seni arkadan çekiştirdi" dediler. Bunun üzerine Hasan Basri, adama bir tabak hurma ile birlikte şu haberi gönderdi:

- - Duyduğuma göre sen bana iyiliklerini hediye ettin. Ben de buna karşılık vermek istedim. Fakat senin hediyene denk gelecek bir hediye veremediğim için özür dilerim"

Bir Kıssa

- Bir peygamber bir gece şöyle bir rüya gördü:
- Rüyasında kendisine denildi ki; Sabahleyin çıkan ilk şeyi ye; ikinci şeyi sakla; üçüncü şeyi kabul et; dördüncü şeyi meyus etme ve beşinci şeyden de kaç, uzak dur”
- Sabah olunca karşısına çıkan ilk şey yüksek bir dağ olunca önce biraz tereddüt ederek ne yapacağını şaşırdı. İçinden “Nasıl olur? Rabbim bunu yememi emretti” dedi. Fakat daha sonra “Allah bana yapamayacağım şeyi emretmez” diyerek yemek kasdıyla dağa doğru yürümeye başladı. Fakat dağa yaklaştığında küçüldüğünü, iyice yanına varınca da baldan tatlı bir lokma haline geldiğini görerek onu yiyiverdi ve arkasından da Allah’a hamdetti.

- Bir süre yürüdükten sonra karşısına bir altın tas çıktı. “Bana bunu saklamam emredilmişti” diyerek altın tası yerde kazdığı yere gömdü. Fakat biraz ilerledikten sonra dönüp arkasına baktığında altın tasın yine meydana çıktığını gördü. Bunun üzerine geri dönüp onu yeniden gömdü. Aynı şeyi iki veya üç defa yapmak zorunda kaldığı halde biraz yürüdükten sonra geri dönüp bakınca altın tasın yine meydana çıktığını gördü. Fakat “ben Rabbimin emrini yerine getirdim” diyerek artık geri dönmedi.

- Biraz daha yürüyünce bir kuşla karşılaştı. Kuşu bir doğan kovalıyor ve yakalamaya çalışıyordu. Bu yüzden kuş kendisine “ey Allah’ın peygamberi beni kurtar dedi”. O da kuşun dileğini kabul ederek onu yerine koyup sakladı.

- Fakat az sonra doğan karşısına dikilerek “ey Allah’ın peygamberi, karnım acıkmıştı, onun için sabahtan beri bu kuşu kovalıyordum ve az

önce onu yakalamak üzereydim. Beni rızkımdan ümitsiz bırakma" dedi. Doğanın bu sözleri karşısında peygamber ne yapacağını şaşırdı. İçinden "karşılaştığım üçüncü şeyi kabul etmem emredilmişti, ettim. Karşılaşacağım dördüncü şeyi de hayal kırıklığına uğratmamam emredildi. Karşıma çıkan dördüncü şey bu doğan olduğuna göre şimdi ne yapayım?" diye içinden geçirdi. Bir süre düşündükten sonra bıçağı eline alıp kendi budundan bir parça keserek doğana doğru attı. Doğan da kendisine atılan eti kaparak uçup gitti. Arkasından yeninde sakladığı kuşu da salıverdi.

- Yoluna bir süre daha devam edince karşısına beşinci olarak bir leş çıktı. Peygamber almış olduğu emir uyarınca bu leşten hızla uzaklaştı: Gece olunca "ya Rabbi, bana emrettiklerini yaptım. Şimdi bana bunların mahiyetlerini açıkla" diye dua ederek uykuya daldı. Bunun üzerine rüyasında kedisine şöyle dendi:

- - İlk karşına çıkıp da yediğin şey: öfkedir. O işin başında dağ gibidir, fakat sabrederek baskı altına alınca baldan tatlı olur
- İkinci karşılaştığın şey, iyi ameldir. Onu ne kadar saklarsan sakla, yine açığa çıkar.
- Üçüncü karşılaştığın şeyin manası şudur: Sana emanet edilen şeye hıyanet etmemelisin.
- Dördüncü olarak karşılaştığın şey: sana biri senden bir şey isteyince onun dileğini yerine getirmeye çalışman gerektiğini, bu yolda gerekirse muhtaç olduğun bir şeyi bile feda etmen icap ettiğini hatırlatmak içindi.
- Beşinci olarak karşılaştığın şey, gıybettir. Başkaları hakkında gıybet edenlerden uzak dur.”

Bir Kıssa

- Şeyh Sadi-i Şirazî anlatıyor. Kendisi çocukken gece ibadetine heveslenir, namaz kılar, Allah'a dua edermiş. Bir gün herkesin uyuduğu saatlerde Kur'an okurken, uyanık olan babasına:
- -Neden geceyi uykuyla geçiriyor, kalkıp iki rekat namaz kılmıyorlar? demiş. Babası:
- -Uyanık kalıp başkalarını çekiştireceğine keşke sen de uyusaydın, diye çıkışmış.